

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

אכיפת חוק איסור נהיגה ברכב בחוף הים, התשנ"ז-1997

כתיבה: אורי טל

אישור: שמוליק חזקיה, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

י"ב באדר התשס"ט

8 במרס 2009

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

מבוא

מסמך זה נכתב לבקשת ועדת הפנים והגנת הסביבה והוא בוחן את יישומו של חוק איסור נהיגה ברכב בחוף הים, התשנ"ז-1997 (להלן: החוק).

על-פי דברי ההסבר להצעת החוק, החוק "בא לתת פתרון מידי לבעיית סיכון חיי אדם ושלמות גופם של הבאים לחופי הארץ לצורך נופש, הנובעת מנהיגת כלי-רכב בחופים".¹ בהמשך נכתב שמטרת החוק היא גם "שמירה על ערכי החי, הצומח והסביבה הטבעית בחופי הארץ הניזוקים באופן קשה – ולעתים בלתי הפיך – כתוצאה מתופעה זו". כלומר, לחוק יש מטרה בטיחותית² ומטרה סביבתית.³

לאחרונה נעשו ניסיונות להעביר את האחריות לאכיפת החוק ממשד הפנים למשרד להגנת הסביבה, ובכנסת ה-17 גם הוגשה הצעה לתיקון החוק. לפי "דוח חופי ישראל 2007" של החברה להגנת הטבע, "הניסיונות המועטים שהיו לאכוף את החוק האוסר נהיגה בחופים, שאושר כבר בשנת 1997, פסקו, והנהגים ממשיכים להשתולל בחופים, לסכן את הרוחצים ולפגוע בסביבה החופית".⁴

בחנית האכיפה בתחום זה אינה פשוטה. קשה למדוד כמה מהנתונים הקשורים לסוגיה, למשל, המצב בחופים איננו נחקק החוק. הבחינה היתה יכולה להיות מדויקת יותר, למשל, אם אפשר היה לבדוק עד כמה כל חוף נגיש לכלי-רכב. יש גם הבדלים גדולים בין ממדי החופים בארץ: אורך החוף במועצה האזורית חוף-הכרמל הוא כ-35 ק"מ, ואילו שטחו של החוף במועצה האזורית חבל-יבנה מצומצם והגישה אליו חסומה על-ידי הצבא. לעתים יש הבדלים גדולים בין גופי האכיפה: יש גופים שכלל אינם אוכפים את החוק או שיש להם פקח אחד המופקד על התחום, אשר אינו נותן דוחות; לעומתם יש גופים שלהם כמה פקחים והם נותנים דוחות. עם זאת, לעתים האכיפה המועטה אינה נובעת מליקויים בפקוח או מחוסר בכוח-אדם, אלא הסיבה היא שהתופעה אינה רווחת באזור – למשל בחוף שנחסם לכלי-רכב בשל הצבתם של סלעים גדולים במקום.

קשיים ביישום ובאכיפה של החוק עשויים לנבוע מבעיות בחוק עצמו. פרק 3 במסמך מרחיב בנושא זה. אפשר לטעון שהמחוקק הביא להסמכת פקחים שיאכפו את החוק אולם לא נתן בידיהם את הכלים המתאימים לכך. ביוני 2009 ייכנס לתוקפו חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית – סמכויות פקחים), התשס"ח-2008. לפי חוק זה, ראשי רשויות מקומיות יוכלו להסמיך פקחים ברשויות לאכוף חוקים מסוימים, בין השאר את חוק איסור נהיגה ברכב בחוף הים, התשנ"ז-1997. ייתכן שבעקבות זאת יוסמכו פקחים רבים לאכוף את החוק. מסמך זה אינו עוסק בשינוי זה; לטענתנו הבעיות באכיפה, כפי שהן מובאות בהמשך המסמך, ייוותרו, ככלל, על כן.

במסמך זה מובאים נתונים על פעולות האכיפה במסגרת חוק איסור הנהיגה ברכב בחוף הים – ובעיקר מפורטים מספר הפקחים שהוסמכו ומספר הדוחות שניתנו מטעם הגופים הרלוונטיים העיקריים (לרבות

¹ הצעת חוק פ/2542 מיום 13 במרס 1996.

² כאמור בהמשך, תאונות דרכים (דריסות) בחוף הים אינן מטופלות על-ידי אגף התנועה במשטרה, תיקי החקירה שנפתחים בעקבותיהן אינם תיקי תאונות דרכים ותובעי המשטרה אינם תובעי תעבורה. כלומר, נהיגה ברכב בחוף הים נתפסת במשטרה כמעשה בריונות ופגיעה בסדר הציבורי.

³ צמיגי כלי-הרכב חורצים את הקרקע בחופים, מהדקים אותה ועקב כך פוגעים בצומח. כמו כן, נהיגה בסביבה טבעית פוגעת בבעלי החיים בחופים. גילי סופר, "ניצנים של אכיפה", אתר האינטרנט "הסביבה", <http://hasviva.co.il/?p=481>, 25 באוגוסט 2008.

⁴ החברה להגנת הטבע, דוח חופי ישראל 2007, http://www.teva.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/hofim_2007.pdf, תאריך כניסה: 7 בינואר 2009.

גופים שאינם מצוינים בחוק). לאחר מכן מובא מידע על הקשיים העיקריים באכיפת החוק, ובתוך כך על הבעיות בחוק עצמו.

1. אכיפת חוק איסור נהיגה ברכב בחוף הים, התשנ"ז-1997

לפי משרד הפנים, עד היום הוסמכו לאכוף את החוק כ-400 פקחים מעובדי הרשויות המקומיות, רשות הטבע והגנים ומינהלת הכנרת. **למשרד הפנים אין נתונים על האכיפה.**

להלן טבלה ובה נתונים על אכיפת איסור הנהיגה ברכב בחוף הים: בעמודים 3 עד 7 על-ידי גופים אלו: המשרד להגנת הסביבה, רשות הטבע והגנים, המשטרה, רשויות נחל, רשות העתיקות, קק"ל, מינהל מקרקעי ישראל, אגודי ערים לאיכות סביבה ורשויות ניקוז. מעמוד 7 ואילך מתוארת האכיפה על-ידי רשויות מקומיות.

מספר הפקחים שהוסמכו; אכיפת החוק; נתונים על דוחות		
<p>מפקחי המשרד להגנת הסביבה⁵ אינם מוסמכים לאכוף את החוק.</p> <p>עם זאת, המשרד להגנת הסביבה הקצה בעבר <u>שוטרים</u> מהמדור להגנת הסביבה⁷ כדי לסייע לפקחי רשויות מקומיות ולפקחי רשות הטבע והגנים לאכוף את החוק.⁸</p>		<p>המשרד להגנת הסביבה⁵</p>
<p>לפי המשרד להגנת הסביבה, מטרת החוק היא בעיקר תעבורתית-בטיחותית, ומטרתו המשנית היא הגנה על הסביבה החופית. המשרד להגנת הסביבה מוכן לקבל עליו את האחריות לאכיפת ההיבטים הסביבתיים של הנושא, אך לא את האחריות לאכיפת ההיבטים התעבורתיים-בטיחותיים שלו. המשרד מתנה את הסכמתו לאמור לעיל בקיומה של חלוקת סמכויות ברורה בין השר להגנת הסביבה לשר הפנים ובהקצאת תקציב מתאים.⁹</p>		
<p>במהלך השנים היו עשרות מבצעי אכיפה בשיתוף המשטרה. כ-20 מבצעים נערכו</p>	<p>מאז שנת 2002 הוסמכו 128 פקחים</p>	<p>רשות הטבע והגנים¹⁰ (רט"ג)</p>

⁵ שי אביטל, מנכ"ל המשרד להגנת הסביבה, מכתב, 17 בדצמבר 2008.

⁶ גופי הפיקוח הרלוונטיים הם המשטרה הירוקה ואגף ים וחופים.

⁷ המדור להגנת הסביבה של המשטרה ממומן על-ידי המשרד לאיכות הסביבה, כפוף פיקודית למשטרת ישראל, ולוגיסטית – למשרד לאיכות הסביבה. שוטרי המדור שובצו לאשכול אכיפה וכן לפעילות מול מחוזות המשטרה בנושאים משטרתיים שיש להם זיקה לחוקי איכות הסביבה, באישור המשרד להגנת הסביבה. המדור פועל כיחידה ארצית ומקיים מבצעים משולבים עם יחידות אחרות של משטרת ישראל ועם גופי האכיפה והמחוזות של המשרד להגנת הסביבה ושל רשות שמורת הטבע והגנים. מתוך אתר האינטרנט של אשכול אכיפה במשרד להגנת הסביבה, www.sviva.gov.il, תאריך כניסה: 6 בינואר 2009.

⁸ יצחק בן-דוד, סמנכ"ל אכיפה במשרד להגנת הסביבה, מכתב, 5 בינואר 2009. עוד על שוטרי המדור להגנת הסביבה ראו בחלק הטבלה להלן העוסק בפעילות האכיפה של המשטרה.

⁹ ראו גם פרוטוקול מס' 437 משיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה, 20 באוגוסט 2008.

¹⁰ רוני מלכא, מנהל חטיבת פיקוח ואכיפה ברשות הטבע והגנים, מכתב, 2 בפברואר 2009; גילה בורשטין מנהלת מחלקת רישוי ורישום, חטיבת פיקוח ואכיפה ברשות הטבע והגנים, מכתב ושיחת טלפון, 3 בפברואר 2009.

מספר הפקחים שהוסמכו; אכיפת החוק; נתונים על דוחות	
<p>לאכוף את החוק.</p> <p>בחופי מישור החוף: חוף-הכרמל, השרון, פלמחים, ואזור ניצנים-זיקים.</p> <p>בשנים הראשונות ניתנו בעיקר דוחות אזהרה ומעט דוחות מסוג ברירת משפט.</p> <p>בשנתיים האחרונות האכיפה היא בחופי הגנים והשמורות, אלא אם כן המשטרה פונה לרטי"ג בבקשה לסייע לה בחופים אחרים.¹¹</p> <p>בשנים 2003–2007 ניתנו 327 דוחות אזהרה ו-96 דוחות מסוג ברירת משפט; 28 תיקים הועברו ללשכה המשפטית של רטי"ג לשם הגשת כתב-אישום.¹²</p>	
<p>ככלל, המשטרה פועלת בחופים מכוח תפקידה הכללי לשמור על ביטחון הציבור. כלומר, אכיפת איסור הנהיגה בחוף הים היא חלק מכלל משימות המשטרה ונקטת בהתאם לסדר העדיפויות ולמשאבים שלה, ובנסיבות העניין.</p> <p>המשטרה נוקטת פעילות יזומה בעונת הרחצה, במקומות שבהם נפוצה נהיגה בחוף הים, בשיתוף פקחים ברשויות המקומיות.¹⁴ נוסף על כך, שוטרים בשכר מועסקים בכמה רשויות מקומיות בעונת הרחצה.</p> <p>המשטרה מסרה נתונים על מבצע ארצי שערכה¹⁵ בסופי השבוע ביולי-אוגוסט 2008, שנועד להתמודד, בין השאר, עם תופעת רכבי השטח שנוסעים בחופים. במבצע נעזרו השוטרים בסוסים, בטרקטורונים ובמסוק, והוא נערך בשיתוף פעולה עם פקחים ברשויות המקומיות.</p> <p><u>תאונות או פגיעות בחוף הים</u></p> <p>פגיעות מכלי-רכב בחוף הים אינן מטופלות על-ידי אגף התנועה</p>	משטרת ישראל ¹³

¹¹ לדברי רוני מלכא, מנהל חטיבת פיקוח ואכיפה ברטי"ג, צמצום האכיפה לשטחים שבחזקת הרשות נעשה בשל חוסר העקביות של גופי האכיפה האחרים והשארת רטי"ג לבדה במערכה, גם בשטחים שאינם בחזקתה.

¹² לפירוט של נתוני האכיפה של רטי"ג ראו נספח מס' 1.

¹³ עו"ד גלי גלילי, הלשכה המשפטית של המשרד לביטחון פנים, מכתב, התקבל ב-4 בינואר 2009; רפ"ק ברק מרדכי, רל"ש ראש אג"מ במשטרה, מכתב, התקבל ב-4 בינואר 2009; רפ"ק יוסי קורן, לשכת מפכ"ל המשטרה, מכתב ושיחת טלפון, פברואר 2009.

¹⁴ לפי דברי סני"צ אביהו רגב, ראש מדור הגנת הסביבה במשטרה, בישיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה ב-15 ביולי 2008, המשטרה אוכפת את החוק באופן מינורי ולא באופן קבוע על-ידי שוטרים בתחנות הסמוכות לחופי הים, למשל באשדוד, בנתניה ובתל-אביב.

¹⁵ במקומות שבהם התופעה קיימת.

מספר הפקחים שהוסמכו; אכיפת החוק; נתונים על דוחות		
<p>במשטרה, תיקי החקירה שנפתחים בעקבותיהן אינם תיקי תאונות דרכים ותובעי המשטרה המטפלים בתיקים אלו אינם תובעי תעבורה. כלומר, נהיגה ברכב בחוף הים (שאינו "דרך") נתפסת במשטרה¹⁶ כמעשה בריונות וכפגיעה בסדר הציבורי.¹⁷</p> <p>תיקי חקירה שנפתחו</p> <p>לפי נתוני המשטרה, נפתחו 8 תיקי חקירה בגין נהיגה ברכב בחוף הים. באחד מהם נפצעה תיירת ונערכה חקירה גם בגין "גרימת חבלה". שאר המקרים נגעו לנהיגה בחוף הים או לאי-ציות לשוטר. 3 תיקים נמצאים בטיפול מחלקת תביעות של המשטרה ו-5 תיקים נסגרו במשטרה (העילה לסגירת התיקים אינה ידועה).</p> <p>המדור להגנת הסביבה</p> <p>מהמשטרה נמסר כי שוטרי המדור להגנת הסביבה,¹⁸ הפועל עם מפקחי המשטרה הירוקה, אינם אוכפים את החוק דרך קבע. כאמור, מהמשרד להגנת הסביבה נמסר שהמשרד הקצה בעבר שוטרים מהמדור להגנת הסביבה כדי לסייע לפקחי הרשויות המקומיות ולפקחי רשות הטבע והגנים לאכוף את החוק.</p>		
לא ניתנים דוחות.	נסגרו שערים ונמנעת כניסת כלי-רכב בשפך הירקון לים; נהגים מסולקים מהמקום.	רשות נחל הירקון ¹⁹
מורד הקישון נמצא בתחום עורף נמל חיפה. נמלים הוחרגו בחוק מהגדרת "חוף ים".	פקח אחד הוסמך.	רשות נחל הקישון ²⁰
אין בידי רשות העתיקות נתונים על היקף האכיפה בשנים 2001–2003. כעיקרון, רשות העתיקות לא פעלה לאכיפתו של החוק.	בשנים 2001–2003 הוסמכו 2 פקחים.	רשות העתיקות ²¹

¹⁶ יוזכר כי המשרד להגנת הסביבה תופס את הבעיה כבעיה בטיחותית-תעבורתית.

¹⁷ עם זאת יצוין כי את ההנחיות המקצועיות לאכיפת האיסור הפיץ אגף התנועה במשטרה.

¹⁸ ראו לעיל, הערות 7–8.

¹⁹ יונתן רז, אקולוג ברשות שיקום נחל הירקון, שיחת טלפון, ינואר 2009.

²⁰ שרון נסים, מנהלת הרשות לשיקום נחל הקישון, שיחת טלפון, ינואר 2009.

²¹ מירב שי, יחידת ההסברה של רשות העתיקות, מכתב, 4 בינואר 2009. לפי רשות העתיקות, ככלל, היא אינה אוכפת את החוק משום שאין לה משאבים מספיקים לכך, אף שאיסור נהיגה בחופים יצמצם את הפגיעה באתרי עתיקות באופן ניכר.

מספר הפקחים שהוסמכו; אכיפת החוק; נתונים על דוחות			
המפקחים אינם נותנים דוחות מאחר שטרם קיבלו תעודות הסמכה.	נמנעה כניסת כלי-רכב באמצעות הקמת מחסומים במקומות שבהם אפשר לעשות כן, גם בחופים הפתוחים.	6 מפקחים עברו השתלמות באפריל 2007 אך טרם קיבלו תעודות הסמכה.	רשות ניקוז ונחלים כנרת – מינהלת הכנרת ²²
<p>במסגרת תפקידה בעשורים האחרונים, פיתחה מינהלת הכנרת חופי רחצה. בחופים שפותחו על-ידה הוצבו מחסומי אבנים ושערים כדי למנוע כניסה של כלי-רכב שאינם מורשים.</p> <p>בשנת 2008 הוקם האגף לניהול חופי הכנרת במינהלת הכנרת ונקלטו בו 3 מפקחים נוספים. מפקחים אלו טרם עברו הכשרה בנושא.</p> <p>מינהלת הכנרת, המשטרה והמשרד להגנת הסביבה הקימו יחידת מתנדבים, "משמר סביבה כנרת", שתפקידה, בין השאר, לסייר בחופים ולאכוף את איסור הנהיגה בהם.</p> <p>בפרק 3 להלן מובאת הרחבה בנושא האכיפה בכנרת.</p>			
מינהל מקרקעי ישראל אינו אוכף את איסור הנהיגה ברכב בחוף הים.			מינהל מקרקעי ישראל ²³
פקחי קק"ל לא הוסמכו לעניין חוק זה.			קק"ל ²⁴
איגודי הערים לאיכות הסביבה גליל מערבי, אשדוד – חבל יבנה, שרון-כרמל וחיפה אינם אוכפים את איסור הנהיגה ברכב בחוף הים. איגודי הערים לאיכות הסביבה עוסקים על-פי רוב בתחומים מקצועיים ולא בפיקוח. ²⁶			איגודי ערים לאיכות סביבה ²⁵
לרשויות הניקוז אין קשר לאיסור הנהיגה בחוף הים. ²⁸			רשויות ניקוז ²⁷

²² אריה סגרון, מרכז תחום אגף לניהול חופים ברשות ניקוז כנרת – מינהלת הכנרת, מכתב, 17 בדצמבר 2008.

²³ אלי מורד, סגן מנהל אגף בכיר לפניית ציבור וחוק חופש המידע במינהל מקרקעי ישראל, מכתב, 4 בדצמבר 2008.

²⁴ עו"ד יהודית פסטרנק, היועצת המשפטית של קק"ל, מכתב, 30 בדצמבר 2008.

²⁵ התשובות התקבלו באמצעות יצחק מאיר, מנכ"ל איגוד ערים לאיכות הסביבה שומרון ויו"ר פורום ראשי איגודי הערים והיחידות הסביבתיות, מכתב, 11 בדצמבר 2008; שיחות טלפון עם משרדי איגודי הערים לאיכות סביבה בחיפה ובחדרה (שרון-כרמל), 7 בינואר 2009.

²⁶ נכתב בעקבות שיחה עם יצחק מאיר, מנכ"ל איגוד ערים לאיכות הסביבה שומרון ויו"ר פורום ראשי איגודי הערים והיחידות הסביבתיות בשלטון המקומי, מכתב, 7 בינואר 2009.

²⁷ זאב לנדאו, מנכ"ל רשות ניקוז וירקון ומרכז פורום רשויות הניקוז, שיחת טלפון, 1 בינואר 2009.

להלן המשך הטבלה – תיאור האכיפה על-ידי הרשויות המקומיות, בחלוקה לחופי הים התיכון, חופי הכנרת, חופי ים המלח וחופי אילת.

<u>מספר הפקחים שהוסמכו לאכוף את החוק</u>	<u>כיצד אוכפים את איסור הנהיגה בחוף הים?</u>	<u>נתונים על דוחות שניתנו</u>
<u>חופי הים התיכון</u>		
מטה אשר ²⁹	לא הוסמכו פקחים.	אין אכיפה.
נהריה ³⁰	לא הוסמכו פקחים. ³¹	לאורך חוף הים יש כביש ששימש בעבר לסיורים צבאיים. העירייה, בשיתוף המשטרה, "אוכפת את איסור הנהיגה בכביש זה". עם זאת, לא דווח לנו כי ניתנו דוחות.
עכו ³²	לא הוסמכו פקחים.	בחופים המוכרזים הבעיה אינה קיימת. האכיפה היא בעיקר בחופים הפתוחים. ³³
קריית-ים ³⁴	לא הוסמכו פקחים.	בחוף הוצבו סלעים כל 250 מטר כדי למנוע נסיעה לאורכו, והותקנו מחסומים בכניסות; בגלל הטיילת שלאורך החוף נמנעת גישה של כלי-רכב לחוף מכיוונה; פקחי העירייה עורכים מבצעים משותפים עם המשטרה כדי לאכוף את החוק. ³⁵
		לא ניתנו דוחות על-ידי עובדי העירייה מאחר שהם לא הוסמכו. לדברי העירייה, במבצעים המשותפים עם המשטרה, <u>השוטרים הם שנתנו דוחות.</u> ³⁶

לצורך המידע על פעילויות רשויות הניקוז דיברנו עם מהנדס ניקוז ברשות הממשלתית למים ולביוב, עם פקח ברשות ניקוז שרון ועם צוות רשות ניקוז ירקון, 1 בינואר 2009.

²⁸ רשויות הניקוז מטפלות בהחזקה, בתכנון, בשיקום ובהסדרה של הנחלים שבתחומן, ומטרתן למנוע הצפות ונזקי שיטפונות. סמכויות הפקחים הן לפי חוק הניקוז ותקנותיו בלבד.

²⁹ גלי רז, מנהל חופי רחצה בחברה הכלכלית, המועצה האזורית מטה אשר, שיחת טלפון, 8 בדצמבר 2008.

³⁰ מאיר וקנין, מנהל מחלקת רישוי ופיקוח בעיריית נהריה, מכתב, 10 בדצמבר 2008.

³¹ במחלקת הפיקוח 4 פקחים, אך הם לא הוסמכו לעניין חוק זה.

³² אלון אהרון, מנהל אגף ביטחון, פיקוח ושירותי חירום בעיריית עכו, שיחת טלפון, 15 בינואר 2009; עו"ד מאיה תורגימן, תובעת עירונית בלשכה המשפטית של עיריית עכו, שיחת טלפון, 28 בינואר 2009.

³³ אף-על-פי שהדוחות ניתנו מכוח חוק עזר עירוני, הם ניתנו גם בחופים הלא מוכרזים.

³⁴ דודו תורגימן, מדור פיקוח בעיריית קריית-ים, מכתב, 9 בדצמבר 2008.

³⁵ בשנת 2007 נערכו שלושה מבצעים כאלה של פקחי עיריית קריית-ים ושל שוטרי תחנת זבולון של המשטרה.

³⁶ לפי המשטרה, ככלל, לא ניתנו דוחות על-ידי שוטרים.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

<u>נתונים על דוחות שניתנו</u>	<u>כיצד אוכפים את איסור הנהיגה בחוף הים?</u>	<u>מספר הפקחים שהוסמכו לאכוף את החוק</u>	
כל חופי הרחצה נחסמו פיזית ולא ניתן להיכנס אליהם בכלי-רכב.		הוסמכו 4 פקחים.	חיפה ³⁷
אין אכיפה ולא ניתנים דוחות.		לא הוסמכו פקחים.	טירת-הכרמל ³⁸
מסוף מאי 2008 ועד אמצע אוקטובר 2008 ניתנו כ-200 דוחות.	3 פקחים אוכפים בפועל, בשיתוף שוטר <u>בשכר</u> , בעיקר בסופי שבוע.	הוסמכו 10 פקחים.	חוף-הכרמל ³⁹
אין אכיפה ולא ניתנים דוחות.		לא הוסמכו פקחים.	ג'סר-א-זרקא ⁴⁰
בעונת הרחצה נמצאים 2 פקחים בחוף. אלו מעירים לנוהגים בכלי-רכב בחוף אך לא נותנים דוחות.		לא הוסמכו פקחים.	חדרה ⁴¹
פקחי המועצה האזורית אינם אוכפים את החוק בדרך מינהלתית או שיפוטית, מסיבות מגוונות: היעדרם של רכבי שטח לצורכי אכיפה, כוח-אדם חסר וקשיים הנוגעים להקצאת שעות נוספות או עבודה בשבת. <u>לפי המועצה האזורית</u> , נעשו פעולות, בשיתוף מתנדבים ובשיתוף רשות הטבע והגנים, לחסימת הגישה לחוף הים ולמצוק. מדי פעם נפרצים המחסומים על-ידי נהגים; מתנדבים מצלמים את כלי-הרכב הללו ומעבירים את המידע למשטרה.		3 פקחים הוסמכו בשנת 1998. מאז, סיימו 2 פקחים את עבודתם ולא הוסמכו פקחים אחרים במקומם.	עמק-חפר ⁴²
ניתנים 30–40 דוחות	הותקנו חסימות פיזיות בחוף וניתנו לבעלי היתרים	הוסמכו 8 פקחים	נתניה ⁴³

³⁷ יעקב לופר, מנהל אגף החופים העירוניים בעיריית חיפה, מכתבים, 10 בדצמבר 2008.

³⁸ יואב בלס, מנהל מחלקת ביטחון בעיריית טירת-הכרמל, מכתב, 10 בדצמבר 2008; יצוין כי חוף הים בטירת-הכרמל הוא חוף קטן שאינו מוכרז והרחצה בו אסורה.

³⁹ דורון שטיינברגר, מפקח מוניציפלי במועצה האזורית חוף-הכרמל, שיחת טלפון, 18 בדצמבר 2008.

⁴⁰ חאלד גיוברן, מזכיר המועצה המקומית ג'סר-א-זרקא, שיחת טלפון, 15 בינואר 2009.

⁴¹ אגף חוף הים בעיריית חדרה, שיחת טלפון, 15 בינואר 2009.

⁴² יעקב כהן, מנהל האגף המוניציפלי במועצה האזורית עמק-חפר, מכתב, 8 בינואר 2009.

⁴³ ציון שדה, ראש מינהלת החופים בעיריית נתניה, מכתב, 23 בדצמבר 2008.

<u>מספר הפקחים שהוסמכו לאכוף את החוק</u>	<u>כיצד אוכפים את איסור הנהיגה בחוף הים?</u>	<u>נתונים על דוחות שניתנו</u>
	מפתחות לשערים.	בשנה. ⁴⁴
חוף-השרון ⁴⁵	הוסמך פקח אחד. יש מחסומים בחוף ובירידה אליו; יש שיתוף פעולה עם החברה להגנת הטבע.	לא ניתנו דוחות.
הרצליה ⁴⁶	בשנת 2002 העביר משרד הפנים הכשרה ל-12-15 פקחים (לא ברור כמה מהם קיבלו תעודות). חוף הים בהרצליה גובל במצוק ובו כמה כניסות המאפשרות ירידה לחוף. לפיכך, קל לעירייה לחסום את הירידות הללו ולמנוע את הנהיגה בחוף הים.	לא ניתנים דוחות.
תל-אביב-יפו ⁴⁷	כ-20 פקחים הוסמכו. ניתנו דוחות, הוקמו מחסומים ושערים, הוצב שילוט, כמה פעילויות התקיימו בשיתוף פעולה עם המשטרה הירוקה ונערכו מבצעים מיוחדים, לרבות פרסום בתקשורת. לדברי נציג העירייה, הירידה במספר הדוחות שניתנו היא תוצאה של ציות לאיסור על-ידי נהגים, של חסימות פיזיות ותחזוקה שוטפת שלהן ושל סיורים בזמנים ובמקומות שבהם הבעיה קיימת.	מ-3 ביולי 2004 ועד 6 במאי 2006 ניתנו 50 דוחות. לאחר מכן הפסיקה העירייה לתת דוחות מכוח החוק, אך המשיכה לתת דוחות מכוח חוק עזר עירוני. ⁴⁸ ההערכה היא שמדובר ב-15-20 דוחות נוספים בגין נהיגה בחוף הים.
בת-ים ⁴⁹	הוסמכו 3 פקחים. על-פי רוב, החופים סגורים	בשנת 2006 ניתנו 28

⁴⁴ בעניין זה ראו פסק-דין של בית-המשפט לעניינים מקומיים בנתניה, עמק 002124/06, מדינת ישראל נגד אנקר עזריאל, 9 במרס 2008.

⁴⁵ שלמה בנק, מנהל מחלקת רישוי עסקים, תברואה ופיקוח במועצה האזורית חוף-השרון, מכתב, 4 בינואר 2009.

⁴⁶ אורי רוזין, מנהל היחידה לאיכות הסביבה בעיריית הרצליה, מכתב, 14 בינואר 2009, שיחת טלפון, 20 בינואר 2009.

⁴⁷ יאיר מוהר, סגן מנהל מחלקת החופים בעיריית תל-אביב-יפו, מכתבים, 22 ו-26 בדצמבר 2008.

⁴⁸ ראו סעיף 9 לחוק עזר לתל-אביב-יפו, (הסדרת מקומות רחצה), התשכ"ז-1966.

⁴⁹ אליהו הגדיש, מנהל מחלקת חופים בעיריית בת-ים, מכתב, 8 בינואר 2009.

<u>נתונים על דוחות שניתנו</u>	<u>כיצד אוכפים את איסור הנהיגה בחוף הים?</u>	<u>מספר הפקחים שהוסמכו לאכוף את החוק</u>	
דוחות; בשנת 2007 ניתנו 9 דוחות; בשנת 2008 ניתנו 21 דוחות.	בשערים ואי-אפשר לרדת לחוף עם כלי-רכב. האכיפה נעשית בשיתוף המשטרה.		
לא ניתנים דוחות, גם לא מכוח חוק העזר העירוני.	לאגף סיור ושיטור בעירייה יש 44 פקחים. הם לא הוסמכו על-ידי משרד הפנים אלא מוסמכים לאכוף איסור נהיגה ברכב בחוף הים מכוח חוק עזר עירוני. ⁵¹ עם זאת, לדברי נציג העירייה, אין צורך במתן דוחות מאחר שמחסומים פיזיים ומאבטחים מונעים כניסת כלי-רכב לחוף.		ראשון-לציון ⁵⁰
	המועצה "אינה מסוגלת" לאכוף את החוק. לדבריה, זו עבודה המתאימה לשוטרים.		גן-רווה ⁵²
	במועצה האזורית חבל-יבנה שטח חוף מצומצם שהצבא פועל בו ואין גישה אליו.		חבל-יבנה ⁵³
עד כה ניתנו 74 דוחות ב-30 מבצעים משותפים (כפי הנראה דוחות מכוח חוק עזר עירוני).	האיסור נאכף על-ידי מפקחי השיטור המשולב, כלומר, בשיתוף פעולה עם המשטרה.	פקח אחד הוסמך. ⁵⁵	אשדוד ⁵⁴
עד שנת 2006 ניתנו כ-20 דוחות בשנה. בשנים 2007–2008 לא ניתנו דוחות.	על-פי רוב, הפקח מסלק נהגים מהחוף. ⁵⁶ בעת הצורך הוא נותן דוחות.	פקח אחד הוסמך.	באר טוביה
לא ניתנים דוחות.	מעירים לנהגים בחוף.	פקח אחד הוסמך.	חוף-

⁵⁰ דוד בן-שושן, מנהל אגף סיור ושיטור בעיריית ראשון-לציון, שיחת טלפון, 15 בינואר 2009. לדברי מר בן-שושן, צפונית לחופי ראשון-לציון יש בעיה של נסיעה בכלי-רכב בחופים. לדבריו, עיריית ראשון-לציון סגרה גם את קו הגבול הצפוני של החוף שלה בסלעים ובחומה.

⁵¹ חוק עזר לראשון-לציון (הסדרת מקומות רחצה), התשכ"ז-1966.

⁵² שלמה אלימלך, ראש המועצה האזורית גן-רווה, מכתב, 28 בינואר 2009.

⁵³ המועצה האזורית חבל-יבנה, שיחת טלפון, דצמבר 2008.

⁵⁴ דוד בן-שטרית, מנהל יחידת השיטור המשולב באשדוד, מכתב, 25 בינואר 2009.

⁵⁵ מנהל השיטור המשולב.

⁵⁶ מדובר בנהגים תושבי האזור, ועל-פי רוב הם נשמעים לפקח ועוזבים את המקום.

<u>נתונים על דוחות שניתנו</u>	<u>כיצד אוכפים את איסור הנהיגה בחוף הים?</u>	<u>מספר הפקחים שהוסמכו לאכוף את החוק</u>	
			אשקלון ⁵⁷
בשנת 2006 ניתנו 9 דוחות; בשנת 2007 ניתנו 14 דוחות; בשנת 2008 ניתנו 65 דוחות.	הפקחים ומשטרת אשקלון משתפים פעולה. הפעילות נעשית בשיטור משולב. העירייה פרסמה ברדיו ובעיתונים המקומיים הודעות על מבצעי האכיפה; המצילים קיבלו מכשירי "מירס" והיו בקשר ישיר עם ניידות השיטור המשולב. במשך השבוע ניידות השיטור המשולב עורכות סיורים בחופים. בסופי שבוע פקחים ושוטר בשכר מוצבים בחופים. הפקחים מצוידים במצלמות ופקח שמוצב על הרכס מדווח לפקחים שבחוף.	20 פקחים הוסמכו.	אשקלון ⁵⁸
<u>חופי הכנרת</u>			
תיאור האכיפה של רשות ניקוז ונחלים כנרת – מינהלת הכנרת הובא בטבלה לעיל.			
	לדברי מנכ"ל עיריית טבריה, אין צורך בהסמכת פקחים מאחר שבשטחי חופי הרחצה בטבריה אין מקום לנסיעה בחופים.		טבריה ⁵⁹
<u>חופי ים המלח</u>			
על-פי רוב הבעיה אינה קיימת, מאחר שרצועת החוף שנוצרה עם ירידת המפלס אינה נגישה, אף לא לרכבי שטח. הפקחים אינם נותנים דוחות. אם הם נתקלים בנהגים בחוף,		לא הוסמכו פקחים. למועצה יש	מגילות ים המלח ⁶⁰

⁵⁷ בנימין חממי, מזכיר המועצה האזורית חוף-אשקלון, שיחת טלפון, 22 בינואר 2009.
⁵⁸ יהודה ישראל, מנהל מחלקת פיקוח וחנייה בעיריית אשקלון, מכתב, 21 בדצמבר 2008.
⁵⁹ יעקב זיגדון, מנכ"ל עיריית טבריה, מכתב, 8 בינואר 2009.
⁶⁰ דוד בלאו, גזבר המועצה האזורית מגילות ים המלח, מכתב ושיחת טלפון, דצמבר 2008.

<u>נתונים על דוחות שניתנו</u>	<u>כיצד אוכפים את איסור הנהיגה בחוף הים?</u>	<u>מספר הפקחים שהוסמכו לאכוף את החוק</u>	
	הם מסלקים אותם.	פקחים, אך הם לא עברו הכשרה לעניין החוק.	
על-פי הנטען, הבעיה אינה חמורה מאחר שאין חופים רבים הנגישים לכלי-רכב.			תמר ⁶¹
<u>חופי אילת</u>			
בשנת 2006 ניתנו 3 דוחות ; בשנת 2007 ניתנו 3 דוחות ; בשנת 2008 ניתנו 2 דוחות.	כ-10 פקחים אוכפים את החוק, לעתים בשיתוף פעולה עם רשות הטבע והגנים. בשנת 2004 הציבה עיריית אילת – בשיתוף מינהל מקרקעי ישראל ורשות הטבע והגנים – סלעים ברוב החופים, כדי למנוע כניסת כלי-רכב אליהם. הצבת הסלעים יעילה וממגרת את התופעה כמעט לחלוטין. לדברי נציג העירייה, לאורך חופי אילת אין בעיה של ממש בנוגע לנהיגה בחופים.	אילת ⁶²	

⁶¹ אבי זגורי, מנהל מחלקת חופים במועצה האזורית תמר, שיחת טלפון, דצמבר 2008.

⁶² רמי בן-דוד, מנהל אגף תיירות ואכיפה בעיריית אילת, מכתב, 21 בדצמבר 2008 (התקבל ב-7 בינואר 2009).

2. מספר כתבי-האישום שהוגשו מכוח חוק איסור נהיגה ברכב בחוף הים, התשנ"ז-

1997⁶³

להלן טבלה המציגה את מספר כתבי-האישום שהוגשו בגין הפרת חוק איסור נהיגה ברכב בחוף הים, התשנ"ז-1997.

שנה	1998	2001	2002	2004	2005	2006	סה"כ
מספר כתבי-אישום	1	19	13	30	12	13	88

12.5% מכלל כתבי האישום שהוגשו בגין הפרה של חוק איסור נהיגה ברכב בחוף הים הסתיימו בזיכוי או במחיקת כתב-האישום. להלן נתונים על סוגי העונשים שנגזרו על הנאשמים בתיקים האחרים.

שיעור	סוג עונש
2.4%	צו מבחן
23.2%	התחייבות להימנע מעבירה
2.4%	מאסר
12%	מאסר על תנאי
50.4%	קנס פלילי
4%	פסילה
5.6%	גזר-דין אחר

⁶³ קובי משמוש, מנהל תחום מחקר וסטטיסטיקה בהנהלת בתי-המשפט, מכתב, 30 בנובמבר 2008.

3. סוגיות באכיפת חוק איסור נהיגה ברכב בחוף הים, התשנ"ז-1997

1. שיטור או פיקוח

להבנתנו, לפקחים לא קל להתמודד עם נהיגה בחוף הים, שהיא לעתים תופעה בריונית, ואכיפת החוק אפקטיבית הרבה יותר אם שוטר הוא האוכף או אם פקחים עובדים עם שוטר או שוטר בשכר. פקחים ברשויות המקומיות דיווחו לנו כי הם נתקלים בתגובות אלימות מצד נהגים בחוף הים כשהם פועלים לאכוף את החוק. למשל, המפקח המוניציפלי במועצה האזורית חוף-הכרמל דיווח שהוא מעדיף שלא לבצע אכיפה כשהוא לבדו ושהותקף פעם אחת בעבר. לדבריו, פקחי המועצה האזורית פועלים בסופי שבוע עם שוטר בשכר וחשים מוגנים יותר בעקבות זאת. מעבר להגנה גרידא, שיתוף פעולה עם שוטר מקל את האכיפה.

לדוגמה זו מצטרפות כמה טענות של עובדי רשויות מקומיות שלמעשה הם נדרשים לבצע עבודות שיטור. לדבריהם, הם לא קיבלו הכשרה משטרתית ואין להם היכולות שיש לשוטרים. כמו כן, המשרד להגנת הסביבה הקצה בעבר שוטרים ושוטרים בשכר ממדור הגנת הסביבה, הפועל עם המשטרה הירוקה, כדי לסייע לפקחי הרשויות המקומיות באכיפת החוק. כלומר, ייתכן שאכיפת האיסור אינה מתאימה לפקחים אלא לשוטרים.⁶⁴

לאור האמור לעיל, ייתכן שיש מקום לשקול שינוי של נוסח החוק ולהתאימו לאכיפה על-ידי פקחים, כפי שיוסבר בסעיף 2 להלן.

2. נוסח האיסור בחוק

סעיף 2 לחוק קובע כי "לא ינהג אדם ברכב בחוף הים". ניסוח זה מציב לפקחי רשויות מקומיות דרישה "לתפוס" את הנהגים בחוף הים בשעת נהיגה. לעתים פקחים נתקלים ברכב החונה בחוף הים וברור שהוא נסע על החוף אולם אי-אפשר לתת דוח.⁶⁵ בניגוד לדוחות חנייה, כדי לתת דוח בגין נהיגה ברכב בחוף הים יש לזהות את הנהג, להוכיח כי בוצעה פעולת נהיגה ולמדוד את המרחק מקו המים.⁶⁶ לעתים, נהג בחוף הים אינו עוצר את רכבו לאחר שפקח סימן לו לעצור, בטענה כי לא ראה את הפקח, לעתים הוא לובש בגד ים ואין ברשותו מסמכים מזהים, ולעתים הוא בורח מהמקום. **מלאכתם של פקחי הרשויות המקומיות היתה קלה הרבה יותר אילו האחריות החוקית היתה מושתת על בעל הרכב ולא על הנהג**. שינוי זה יאפשר לפקחים להצמיד את הדוח לשמשת רכב חונה בחוף או לשלוח אותו בדואר כמו דוח חנייה רגיל – ללא צורך ביצירת קשר כלשהו עם הנהג. בדומה לכך, מלאכת הפקחים היתה קלה יותר לו יכלו לרשום (או לצלם) את מספר הרכב שנוהג בחוף הים ולדווח עליו למנגנון אכיפה מסודר, שיפיק את הדוח וישלח אותו לנהג. בדרך זו היו נמנעים מרדפים ועימותים עם הנהגים.⁶⁷

שינוי נוסח החוק, בעיקר בנושא זה, יאפשר לפקחים לאכוף את איסור הנהיגה ברכב בחוף הים ללא צורך לנקוט אכיפה המתאימה יותר לשוטרים.

⁶⁴ נוסף על כך, ייתכן שכדי להתמודד כראוי עם נהיגה ברכב בחוף הים יש לנקוט עונשים חמורים יותר, למשל החרמת כלי-רכב. לשם כך נדרשת פעילות של המשטרה.

⁶⁵ כך, מכל מקום, הובן על-ידי רוב הגופים ששוחחנו אתם.

⁶⁶ לנו דוח כי בהכשרות שמעביר משרד הפנים מוסבר לפקחים שיש למדוד בסרט מדידה את מרחק הרכב מקו המים. כמו כן, אם הנהג דובר שפה זרה, על העירייה לצרף מתורגמן מוסמך, שאם לא כן – אי-אפשר לתת לנהג דוח.

⁶⁷ אם האחריות תוטל על בעל הרכב, ייתכן שגם אזרחים יוכלו לצלם את הרכב ולדווח על פרטיו לגורם המתאים.

3. אחריות שר פנים לאכיפת החוק

- על-פי הבנתם של כמה עובדי רשויות מקומיות, בקרוב תועבר האחריות לאכיפת החוק ממשרד הפנים למשרד להגנת הסביבה. גם במשרד הפנים כבר הובן כי האחריות עוברת למשרד להגנת הסביבה: למשל, רשויות מקומיות רבות דיווחו כי אף-על-פי שחלפו חודשים רבים מאז ההכשרה שמשרד הפנים העביר לעובדיהן בנושא, הם טרם קיבלו את תעודות ההסמכה שלהם. לדבריהם, ללא תעודות ההסמכה – הם אינם נותנים דוחות.⁶⁸
- במשרד הפנים אין מערך אכיפה מסודר של החוק, כפי שיש במשרד להגנת הסביבה לגבי חוקים סביבתיים. במשרד הפנים גם אין נתונים על אכיפת החוק על-ידי גורמי האכיפה ברשויות המקומיות ובגופים אחרים. לדברי מר אשר גרנר, ראש אגף לרישוי עסקים ואתרי רחצה במשרד הפנים, אכן אין באגף מערך אכיפה אלא רק "מערך בקרה מינוריי", כהגדרתו. לדבריו, לשם הפעלתו של מערך אכיפה מסודר נדרשים שני תקנים נוספים במשרדו. לתוספת של שני תקנים יש משמעות תקציבית, כמובן – והדבר מעכב או מונע את הקמתו של מערך אכיפה מסודר לעניין החוק.

משרד הפנים תומך בהעברת האחריות לאכיפת החוק למשרד להגנת הסביבה. דא עקא, המשרד להגנת הסביבה מתנגד להסמכתו לאחראי לאכיפת החוק כולו על היבטיו התעבורתיים-בטיחותיים, ודורש תוספת תקציב אם היבטים כלשהם של האכיפה יועברו לאחריותו. נראה כי האחריות על החוק כיום, אף-על-פי שהיא עדיין בידיו של משרד הפנים, נופלת בין הכיסאות: למשרד הפנים חסר תקציב לגיבוש מערך אכיפה מסודר והמשרד להגנת הסביבה, שעשוי להיות האחראי בעתיד, מתנגד לאכוף את האיסורים העיקריים שבחוק.

קשיים נקודתיים באכיפת החוק:

1. קושי להתמודד עם טרקטורונים

בהגדרת "כלי-רכב" בחוק נכללים, בין השאר, טרקטורון, ג'יפ ואופנוע. לפקחים קל יותר לאכוף את האיסור בנוגע לכמה מכלי-הרכב, אולם הם אינם מסוגלים, על-פי רוב, להתמודד עם טרקטורונים. טרקטורונים הם כלי-רכב זריזים ולעתים נהגי הטרקטורונים מסירים את לוחיות הזיהוי ומזלזלים בהוראות הפקחים. למעשה, הפקחים מעדיפים להימנע מלהתמודד עם טרקטורונים, מאחר שמרדף אחריהם עלול להסתיים בדריסה או בהתהפכות הטרקטורון. התוצאה היא שהפקחים אוכפים את האיסור במקרים שבהם קל להם לעשות זאת.

2. אי-ידיעה מספקת של החוק בקרב הציבור

אי-ידיעת החוק אינה פוטרת מהחובה למלאו. עם זאת, ייתכן שאחת הסיבות לנהיגה בחוף היס היא חוסר מודעות מספקת לקיומו של החוק. יש מקום לשקול פרסום אֶרְצֵי של האיסור בתחילתה של עונת הרחצה.

⁶⁸ שיחה עם האגף לרישוי עסקים ואתרי רחצה במשרד הפנים העלתה כי המשרד לא מסכים עם טיעון זה של הרשויות המקומיות.

3. קושי בהגדרה של "חוף הים"

החוק אוסר נהיגה ברכב בחוף הים. חוף הים מוגדר בחוק: "רצועת קרקע, ברוחב של 100 מטר לאורך הים מנקודת גאות המים שבחוף". אם מדובר בחוף רחצה מוכרז, חוף הים נחשב כל תחום הרחצה, אף אם הוא חורג מרוחב של 100 מטר.

גורמי אכיפה רבים ביקרו הגדרה זו שבחוק. לדבריהם, ההגדרה מקשה הן על הפקחים והן על הנהגים – משום שאלו אינם יודעים בבירור, בעת הנהיגה, עד לאיזה מרחק מגיע "חוף הים". ייתכן שיש מקום לקבוע הגדרה פשוטה יותר, וכך לסייע הן לאוכפים והן לנהגים.⁶⁹

4. סוגיית עבודת הפקחים בשבת

הגיוני לאכוף את איסור הנהיגה בחוף הים בזמנים שבהם התופעה שכיחה ביותר, כלומר, בשבתות ובחגים. אולם מדיונים קודמים בנושא נראה שאכיפת איסור הנהיגה בשבת מעוררת קשיים הנוגעים להעסקת הפקחים.⁷⁰

קשיים מיוחדים בחופי הכנרת

- קו החוף בכנרת משתנה מעת לעת, והשינוי נשאר בעינו תקופה ארוכה. תחום תנודת המפלס הוא 150–900 מטר. חלק מהפעילות על החוף מתקיימת בתחום תנודת המפלס. נוסף על כך, נסיגת המפלס יוצרת רצף של חוף וכך כמה חופים מתחברים זה לזה. עובדות אלו מקשות את החסימה הפיזית של החופים כדי למנוע כניסת כלי-רכב לתחום תנודת המפלס.
- רוב שטחי החניונים (אתרי קמפינג) וחניות הרכב נמצאים פחות מ-100 מטר מקו המים. גם כמה יישובים נמצאים במרחק דומה מקו המים. עובדות אלו מקשות את אכיפת איסור הנהיגה.
- גם פקחי מינהלת הכנרת טרם קיבלו את תעודות ההסמכה ממשרד הפנים, אף-על-פי שעברו הדרכה מתאימה. מינהלת הכנרת דיווחה על קושי לאכוף את החוק כלשונו, ונטען שאילו היו ברשות הפקחים תעודות ההסמכה, לפחות אפשר היה לצמצם את התופעה.

⁶⁹ למשל, אפשר לקבוע שחוף הים יוגדר עד גובה של 0.75 מטר מפני הים; לצרף מפה מתאימה לחוף; לקבוע שבחופים מוכרזים, בשמורות טבע ובגנים לאומיים תיאסר הנהיגה לכל רוחבם; לקבוע כי במקום שיש בו גבול גיאוגרפי ברור, מצוק למשל, חוף הים יוגדר עד גבול זה, ללא קשר למרחק מקו המים.

⁷⁰ פרוטוקול מסי' 437 משיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה, 20 באוגוסט 2008.

מקורות

מסמכים ואתרי אינטרנט

- אתר האינטרנט של אשכול אכיפה במשרד להגנת הסביבה, www.sviva.gov.il.
- הצעת חוק מס' 2542 מיום 13 במרס 1996.
- החברה להגנת הטבע, דוח חופי ישראל 2007, http://www.teva.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/hofim_2007.pdf, תאריך כניסה: 7 בינואר 2009.
- חוק איסור נהיגה בחוף הים, התשנ"ז-1997.
- חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית – סמכויות פקחים), התשס"ח-2008.
- חוק עזר לראשון-לציון (הסדרת מקומות רחצה), התשכ"ז-1966.
- חוק עזר לתל-אביב-יפו, (הסדרת מקומות רחצה), התשכ"ז-1966.
- פרוטוקול מס' 437 משיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה, 20 באוגוסט 2008.
- פרוטוקול מס' 406 משיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה, 15 ביולי 2008.
- עמק 002124/06 (בית-המשפט לעניינים מקומיים בנתניה), מדינת ישראל נגד אנקר עזריאל, 9 במרס 2008.
- סופר גילי, "ניצנים של אכיפה", אתר האינטרנט "הסביבה", <http://hasviva.co.il/?p=481>, 25 באוגוסט 2008.

מכתבים ושיחות

- אביטל שי, מנכ"ל המשרד להגנת הסביבה.
- אהרון אלון, מנהל אגף ביטחון, פיקוח ושירותי חירום בעיריית עכו.
- אלימלך שלמה, ראש המועצה האזורית גן-רוה.
- אוזן מיכה, מנהל תחבורה במועצה האזורית באר-טוביה.
- בורשטין גילה, מנהלת מחלקת רישוי ורישום, חטיבת פיקוח ואכיפה ברשות הטבע והגנים.
- בלאו דוד, גזבר המועצה האזורית מגילות ים המלח.
- בלס יואב, מנהל מחלקת ביטחון בעיריית טירת-הכרמל.
- בן-דוד יצחק, סמנכ"ל אכיפה במשרד להגנת הסביבה.
- בן-דוד רמי, מנהל אגף תיירות ואכיפה בעיריית אילת.
- בנק שלמה, מנהל מחלקת רישוי עסקים, תברואה ופיקוח במועצה האזורית חוף-השרון.
- בן-שושן דוד, מנהל אגף סיור ושיטור בעיריית ראשון-לציון.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

- בן-שטרית דוד, מנהל יחידת השיטור המשולב באשדוד.
- גיברן חאלד, מזכיר המועצה המקומית בג'סר-א-זרקא.
- גלילי גלי, הלשכה המשפטית במשרד לביטחון פנים.
- גרנר אשר, ראש אגף לרישוי עסקים ואתרי רחצה, המינהל לשלטון מקומי במשרד הפנים.
- הגדיש אליהו, מנהל מחלקת חופים בעיריית בת-ים.
- וקנין מאיר, מנהל מחלקת רישוי ופיקוח בעיריית נהרייה.
- זגורי אבי, מנהל מחלקת חופים במועצה האזורית תמר.
- זיגדון יעקב, מנכ"ל עיריית טבריה.
- חממי בנימין, מזכיר המועצה האזורית חוף-אשקלון.
- ישראל יהודה, מנהל מחלקת פיקוח וחנייה בעיריית אשקלון.
- כהן יעקב, מנהל האגף המוניציפלי במועצה האזורית עמק-חפר.
- לופו יעקב, מנהל אגף החופים העירוניים בעיריית חיפה.
- לנדאו זאב, מנכ"ל רשות ניקוז ירקון ומרכז פורום רשויות הניקוז.
- מאיר יצחק, מנכ"ל איגוד ערים לאיכות הסביבה שומרון ויו"ר פורום ראשי איגודי הערים והיחידות הסביבתיות.
- מוהר יאיר, סגן מנהל מחלקת החופים בעיריית תל-אביב-יפו.
- מורד אלי, סגן מנהל אגף בכיר לפניות ציבור וחוק חופש המידע במינהל מקרקעי ישראל.
- מלכא רוני, מנהל חטיבת פיקוח ואכיפה ברשות הטבע והגנים.
- מרדכי ברק, רל"ש ראש אג"מ במשטרת ישראל.
- משמוש קובי, מנהל תחום מחקר וסטטיסטיקה בהנהלת בתי-המשפט.
- נסים שרון, מנהלת הרשות לשיקום נחל הקישון.
- סגרון אריה, מרכז תחום אגף לניהול חופים ברשות ניקוז כנרת – מינהלת הכנרת.
- פסטרנק יהודית, היועצת המשפטית של קק"ל.
- פרלמוטר משה, רכז ים וחופים בחברה להגנת הטבע.
- רוזין אורי, מנהל היחידה לאיכות הסביבה בעיריית הרצלייה.
- רז גלי, מנהל חופי רחצה בחברה הכלכלית, המועצה האזורית מטה אשר.
- רז יונתן, אקולוג רשות שיקום נחל הירקון.
- שדה ציון, ראש מינהלת החופים בעיריית נתניה.
- שטיינברגר דורון, מפקח מוניציפלי במועצה האזורית חוף-הכרמל.

- שי מירב, יחידת ההסברה ברשות העתיקות.
- תורגימן דודו, מדור פיקוח בעיריית קרית-ים.
- תורגימן מאיה, תובעת עירונית בלשכה המשפטית של עיריית עכו.

נוסף על אלו שוחחנו עם:

- מהנדס ניקוז ברשות הממשלתית למים ולביוב; פקח ברשות ניקוז שרון, וצוות רשות ניקוז ירקון.
- אגף חוף הים בעיריית חדרה.
- המועצה האזורית חבל יבנה.
- משרדי איגודי הערים לאיכות סביבה בחיפה ובחדרה (שרון-כרמל).

